



Andersson Elffers Felix

Bovenschools fonds
voor de vrijwillige
ouderbijdrage

Praktische handreiking

Inhoudsopgave



Introductie



Schaal en regio



Afdracht en
bestedingen



Governance en
beheer



Communicatie



Juridisch kader

Datum:

28 november 2025

Auteurs:

Gillian Lustermans, Jarit Lekanne gezegd Deprez, Martijn van der Goes, Michiel Ehrismann



/Andersson Elffers Felix



Deze handreiking geeft praktische tips voor het inrichten van een bovenschools fonds voor de VOB

Een bovenschools fonds kan verschillen in VOB-opbrengsten verevenen

Scholen mogen ouders vragen om een Vrijwillige Ouderbijdrage (VOB). Daarmee kunnen scholen extra activiteiten organiseren zoals uitjes, vieringen, sportdagen, schoolreisjes of extra onderwijs. Ouders zijn niet verplicht om de bijdrage te betalen. Als zij dit niet doen, mogen hun kinderen niet worden uitgesloten van de activiteiten.

De mate waarin de VOB wordt betaald door ouders, verschilt per school. Dit betekent ook dat er verschillen zijn tussen scholen in de activiteiten die zij hiermee kunnen financieren. Dat kan kansenongelijkheid veroorzaken.

Eén van de mogelijke oplossingen, is het oprichten van een **bovenschools fonds**. In zo'n fonds brengen een aantal scholen (een deel van) hun opbrengsten uit de VOB samen. Vervolgens wordt dit totale bedrag evenredig verdeeld over alle deelnemende scholen.

Deze handreiking helpt bij het verkennen en oprichten van zo'n fonds

Andersson Elffers Felix heeft onderzoek gedaan naar de potentie van bovenschoolse fondsen.¹ Daar kwamen inzichten uit naar voren over hoe en in welke omstandigheden een fonds kan werken, en wanneer niet.²

In deze handreiking geven we concrete tips en voorbeelden die scholen, schoolbesturen en gemeenten kunnen gebruiken in hun overweging. Daarnaast bevat deze handreiking ook praktische punten die van belang zijn als men besluit om een bovenschools fonds op te richten.

¹ Zie het rapport "Verkenning bovenschools fonds vrijwillige ouderbijdrage", AEF, 2024

² Er zijn ook omstandigheden waarbij een fonds niet werkt, bijvoorbeeld omdat de betalingsbereidheid dusdanig daalt dat de toename in kansengelijkheid hier niet tegen opweegt.

De betalingsbereidheid hangt af van de regio en woonplaats

Een kleiner schaalniveau leidt tot een grotere betalingsbereidheid

Uit het onderzoek blijkt dat ouders eerder bereid zijn om bij te dragen aan een bovenschools fonds als zij zich kunnen identificeren met de kinderen op de scholen die hieraan deelnemen. Daarom leidt een kleiner schaalniveau over het algemeen tot een grotere betalingsbereidheid. Een bovenschools fonds van één of enkele schoolbesturen geeft dus (in principe) een grotere betalingsbereidheid dan een fonds op provinciaal niveau.

Het fonds kan (naast ouders) ook voor andere donateurs openstaan

In Utrecht wordt gewerkt met een bovenschools fonds waar niet alleen ouders aan kunnen bijdragen. Aan dit fonds kunnen ook familieleden, buurtbewoners en bedrijven doneren. Zo wordt de daling van de bereidheid van ouders om te betalen gemitigeerd, in elk geval voor een deel.

Ook bij het oprichten van een fonds op andere plekken kan een dergelijke constructie worden overwogen. Hierbij is wederom het schaalniveau van het fonds van belang, omdat een regionale identiteit kan helpen bij het werven van inkomsten van derden zoals bedrijven.

PO- en VO-scholen in hetzelfde bovenschools fonds is geen aanrader

Op PO-scholen en VO-scholen wordt de VOB op verschillende manieren ingezet. De aard, omvang en doelstellingen hiervan lopen uiteen. Door deze verschillen is het aan te raden om per bovenschools fonds uitsluitend PO-scholen óf uitsluitend VO-scholen samen te brengen.

Het is van belang om de meerwaarde duidelijk te maken aan scholen

Een bovenschools fonds heeft alleen meerwaarde als er voldoende scholen deelnemen. Hoe meer scholen er deelnemen, hoe meer mogelijkheden voor een herverdeling van VOB-geld. Tegelijkertijd kan een fonds met heel veel scholen ook complexer worden om op te zetten.

Om de kans groter te maken dat scholen willen meedoen, is het van belang om de meerwaarde van een bovenschools fonds duidelijk te maken. Hoe evidentier de meerwaarde, hoe eenvoudiger het proces zal verlopen om tot overeenstemming te komen over het fonds en de implementatie daarvan.



3. Afdracht en bestedingen

Scholen kunnen afspreken om niet alle inkomsten te verevenen

Bij lage betalingsbereidheid kan gedeeltelijke afdracht een oplossing zijn

Scholen hoeven niet al hun VOB-inkomsten samen te brengen in een bovenschools fonds. Het is ook mogelijk om een bepaald percentage af te dragen aan het fonds, en de rest direct zelf te houden. Het percentage van de VOB dat aan het fonds wordt afgedragen, noemen we het afdrachtpercentage.³

Hoe lager het afdrachtspercentage, hoe minder geld er wordt herverdeeld. Dat helpt minder om kansengelijkheid te bevorderen.

Toch kan een lager afdrachtspercentage worden overwogen, zeker als blijkt dat de betalingsbereidheid van ouders fors daalt. De lagere afdracht betekent dan dat een groter deel van de VOB rechtstreeks op de eigen school terechtkomt. Dat kan ouders overtuigen om toch bij te dragen.

Bij het oprichten van een bovenschools fonds is het van belang om deze afweging te maken. Hierbij is het belangrijk om vooraf te onderzoeken welk percentage draagvlak heeft bij zowel de scholen als de ouders.

Gedeeltelijke afdracht kan ouders motiveren om de VOB te blijven betalen

³ Bijvoorbeeld: bij een afdrachtspercentage van 50% draagt elke school de helft van zijn VOB-inkomsten af aan het fonds. De school krijgt daar een verevend deel voor terug uit het fonds. De andere helft van de VOB-inkomsten wordt niet verevend tussen scholen en houdt de school zelf.



Afspraken over bestedingen vergroten de effectiviteit

Goede afspraken kunnen 'ontwijking' van het fonds voorkomen

Als er een bovenschools fonds wordt opgericht, kunnen er 'omwegen' ontstaan waarmee ouders of scholen de verevening kunnen ontwijken.

Een voorbeeld hiervan zijn 'vrienden van' stichtingen. Binnen deze stichtingen worden donaties verzameld voor een school om in te zetten voor onder andere uitjes en activiteiten. Ouders die per se willen dat hun VOB terechtkomt op de school van hun eigen kinderen, kunnen er dan voor kiezen om de VOB niet te betalen en in plaats daarvan te doneren aan de 'vrienden van' stichting. Zo ontwijken ze de verevening. Dit geldt ook voor andere gevallen waar ouders op meerdere manieren kunnen bijdragen, maar alleen de middelen vanuit de VOB worden verevend in een bovenschools fonds.

Om dit te voorkomen, kunnen scholen afspreken dat ze aan sommige activiteiten alléén geld vanuit het bovenschools fonds mogen uitgeven. Op die manier kunnen bijvoorbeeld 'vrienden van' stichtingen indien gewenst nog wel functioneren, maar zijn ze geen ontwijking of concurrent van het fonds.

De middelen kunnen het best verdeeld worden naar rato van leerlingen

De middelen die scholen bijeen brengen in het bovenschools fonds, moeten vervolgens weer worden verdeeld over de deelnemende scholen. De meest voor de hand liggende optie hierbij is om deze verdeling te baseren op het aantal leerlingen per school.



4. Governance en beheer

Uitvoering van een bovenschools fonds hoeft niet veel te kosten

De uitvoeringskosten kunnen laag blijven

Een bovenschools fonds beheren is niet veel werk. De partij die het fonds beheert, heeft weinig uitvoerende taken. De enige taak van de beheerder is om jaarlijks de middelen te verzamelen en vervolgens weer te verdelen over de deelnemende scholen. De deelnemende scholen of schoolbesturen kunnen zelf beleidsbeslissingen nemen.

De beheerder kan bijvoorbeeld één van de scholen of schoolbesturen zijn. Er hoeft hier geen aparte instantie voor te worden opgericht. Zo blijven de uitvoeringskosten laag.

Bijdragen kunnen rechtstreeks aan het fonds lopen, of via de school van hun kind

Als er een afdrachtpercentage van 100% wordt gehanteerd (de volledige VOB wordt samengebracht in het fonds), dan ligt het voor de hand dat ouders de VOB direct betalen aan de instantie die het fonds beheert.

Als het afdrachtpercentage kleiner dan 100% is, dan lijkt het verstandiger dat ouders de VOB (net als nu) betalen aan de school van hun kind, en dat de scholen vervolgens zelf het afgesproken percentage overmaken naar de beheerder van het fonds.





Het beheer van een bovenschools fonds kan klein blijven

De toezichtsfunctie kan klein blijven en vraagt geen nieuwe structuur

Er is enig toezicht nodig om te bezien of de afspraken tussen deelnemende scholen worden nageleefd. Maar dat toezicht hoeft niet uitgebreid te zijn.

Bij een afdrachtpercentage van 100% (de hele VOB gaat naar het fonds) hebben alle scholen een post '*ontvangsten uit bovenschools fonds*' op hun jaarrekening staan. De controller van de school kan dan bepalen of deze middelen aan de juiste posten zijn uitgegeven. Aanvullend is dan alleen nog een beknopte controle op het geheel nodig, om te controleren of de scholen het juiste bedrag hebben ontvangen.

Bij een afdrachtpercentage van minder dan 100% werkt het toezicht vrijwel hetzelfde. In dat geval kan aanvullend worden gecontroleerd of de school het juiste bedrag aan het fonds heeft afgedragen. Doordat er alleen een beknopte controle op het geheel nodig is, en de rest van de toezichtfunctie binnen de huidige structuren kan worden belegd, kan er op een kostenefficiënte manier toezicht worden gehouden. Eventueel kan het toezicht extern worden belegd. Opties zoals een raad van toezicht of publieke toezichthouder kunnen hiervoor worden overwogen.

Bij tussentijdse aanpassingen van de afspraken is unanimiteit gewenst

Bij de start ligt de werking van het fonds vast, waardoor er in principe geen verdere beleidsmatige beslissingen genomen hoeven te worden. Naar verloop van tijd kan het echter toch wenselijk zijn om hier dingen in aan te passen, bijvoorbeeld bij toe- of uittreding van deelnemers.

In dit geval is het van belang om alle partijen te betrekken en te streven naar unanimiteit over de beslissing, omdat niet-unanieme beslissingen kunnen leiden tot het uittreden van een van de deelnemers.



5. Communicatie

Voor de betalingsbereidheid is de communicatie van groot belang

Inzicht in de bestedingen en de betekenis hiervan vergroot de betalingsbereidheid

Uit onderzoek blijkt dat drie factoren de betalingsbereidheid rond publieke doelen bevorderen:

1. Transparantie over de besteding
2. Concreet zichtbare opbrengsten
3. Gelijkwaardigheid tussen gevers en niet-gevers

Voor de betalingsbereidheid van ouders is het dus van groot belang om goed te communiceren over wat er gebeurt met de middelen die via het fonds worden verdeeld.

Goede communicatie maakt de ontvangers van verevende bijdragen meer bekend

Door korte verhalen of foto's kan duidelijk worden gemaakt wat de extra-curriculaire activiteiten betekenen voor kinderen. Dit zorgt ervoor dat kinderen van andere scholen minder 'anoniem' zijn voor ouders. Ouders gaan hen dan meer zien als onderdeel van hun eigen sociale groep.

Een ander advies is om af en toe met meerdere scholen gezamenlijke activiteiten te organiseren, waarbij ook de ouders kunnen komen kijken of op andere wijze worden betrokken. Sportdagen lenen zich hier bijvoorbeeld goed voor.





Voor de betalingsbereidheid is de communicatie van groot belang

Communicatie moet de vrees voor 'free-riders' wegnemen

Ouders zullen vaker de VOB betalen als zij verwachten dat andere ouders ook bijdragen. Een tip is dus dat communicatie benadrukt dat veel ouders bijdragen. Dat kan bijvoorbeeld via citaten van ouders die nu al bijdragen, en via nadruk op de collectieve voortgang ("90% van de ouders draagt al bij").

Ook positieve framing en het herhalen van het doel van het fonds ("het fonds helpt om gelijke kansen voor alle kinderen te creëren") kan hierbij helpen.

Ten slotte is het ook aan te raden om nadruk te leggen op de regionale identiteit in de communicatie richting ouders en eventueel ook richting andere donateurs, zoals bedrijven. Daardoor voelen zij zich deel van dezelfde groep als de kinderen aan wie het bovenschools fonds ten goede komt.

De communicatie kan zowel centraal als decentraal worden belegd

Afhankelijk van de situatie kan ervoor worden gekozen om de communicatie centraal (vanuit de beheerder van het fonds) of decentraal (vanuit de deelnemende scholen zelf) te beleggen. Deze keuze kan het best gebaseerd worden op de voorkeuren van de ouders. Als de ouders van deelnemende

scholen een vergelijkbare motivatie en taalniveau hebben, kan een centrale communicatie worden overwogen. Als de scholen zelf al sterke kanalen voor communicatie hebben, is het aan te raden om hier gebruik van te maken. Ten slotte is het ook van belang om na te denken over een manier voor ouders om feedback te geven. Ervaringen van ouders kunnen waardevol zijn bij het optimaliseren en doorontwikkelen van het fonds.



Er zijn geen juridische beperkingen voor een bovenschools fonds

Als deelname van scholen vrijwillig blijft, is een bovenschools fonds juridisch haalbaar

Een bovenschools fonds is geen aantasting van de vrijheid van onderwijs, zolang scholen vrijwillig deelnemen. Van een verplichte deelname aan een dergelijk fonds is dit minder duidelijk. Een dergelijke verplichting zou gezien kunnen worden als in strijd met de vrijheid van onderwijs zoals in de Grondwet is vastgelegd.

Het is dus van belang om de procedures van vrijwillige besluitvorming zorgvuldig te volgen bij het oprichten van een fonds en expliciet vast te leggen dat deelname vrijwillig en autonoom is en blijft.

Voor VOB-activiteiten blijft dezelfde wet- en regelgeving van kracht

Ook bij deelname aan een bovenschools fonds moeten scholen de bestaande wet- en regelgeving rondom de VOB blijven naleven. Artikel 13, lid 1, sub e van de *Wet op het primair onderwijs* bepaalt dat bij het vragen van een VOB expliciet moet worden vermeld dat deze vrijwillig is en dat het niet betalen ervan niet mag leiden tot uitsluiting van leerlingen bij activiteiten. Ook bij de communicatie rondom een bovenschools fonds moet dit dus gedaan worden.





Er zijn geen juridische beperkingen voor een bovenschools fonds

De MR moet akkoord gaan met deelname aan een bovenschools fonds

De medezeggenschapsraden (MR'en) van alle deelnemende scholen moeten allemaal afzonderlijk instemmen met deelname aan het bovenschools fonds. Het bestuur kan dit besluit dus niet eenzijdig opleggen aan haar scholen.

Transparantie rondom de bijdragen is verplicht, ook bij een fonds

Deze constructie brengt een zekere transparantieverplichting met zich mee:

- De MR moeten inzicht krijgen in de bestemming van hun bijdragen, zodat zij kunnen beoordelen of deelname aan het fonds in het belang van hun kinderen is.
- Ouderbijdragen moeten, net als andere opbrengsten, worden opgenomen in de jaarrekening met een toelichting in het bestuursverslag.

Samen met de andere eisen borgt dit de transparantie rond de ouderbijdrage, ook wanneer middelen (deels) bovenschools worden beheerd. Wanneer correcte naleving wordt geborgd vormt deze regelgeving geen beperking voor het bovenschools fonds.

De beheerder komt mogelijk in aanmerking komen voor een ANBI-status

Als een bovenschools fonds wordt beheerd door een stichting, kan deze mogelijk in aanmerking komen voor de ANBI-status. Een stichting met een ANBI-status hoeft geen schenk- of erfbelasting te betalen over ontvangen giften. Daarnaast kunnen donateurs hun bijdragen fiscaal aftrekken, wat het bijdragen aan een fonds aantrekkelijker kan maken voor derden (niet-ouders).

De beheerder moet dan wel voldoen aan de voorwaarden van de Belastingdienst. Bij een bovenschools fonds betekent dit in ieder geval dat de middelen niet alleen ten goede mogen komen aan individuele scholen of specifieke oudergroepen, maar een breder maatschappelijk of onderwijskundig doel dienen, zoals het bevorderen van gelijke kansen of het steunen van leerlingen die anders minder toegang hebben tot activiteiten. Daarnaast mag de stichting geen winstoogmerk hebben en mogen bestuurders geen persoonlijk voordeel behalen uit het vermogen van het fonds. Ten slotte gelden transparantie- en publicatieplichten: de statuten, het beleidsplan en de jaarrekening moeten openbaar toegankelijk zijn, zodat duidelijk is hoe het geld wordt besteed.

A young boy with a backpack is boarding a yellow school bus. The bus has a large black wheel and a yellow body. The boy is wearing a red and white plaid shirt and black shorts. The background is a bright, sunny day with a lens flare effect.

Meer weten?

☎ (030) 2363030

🌐 Andersson Elffers Felix

💻 www.aef.nl

✉ Mail@aef.nl

28-11-2025